

УДК 378.015.31:316.4]:07.012
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.1/22.166935>

Лю СІНЬ,
orcid.org/0000-0002-9376-0484
аспірант кафедри соціальної педагогіки
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова
(Київ, Україна) *npu_kafsocped@ukr.net*

ДИЗАЙНЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ УНІВЕРСИТЕТУ ЯК ПЕДАГОГІЧНА УМОВА СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ

Статтю присвячено пошуку ефективних педагогічних умов і методик у сфері дизайнерської діяльності, які спрямовані на актуалізацію й вирішення проблем соціального виховання студентів. Відзначено, що проблема соціального виховання та використання різних видів позааудиторної дизайнерської діяльності широко представлена в соціально-педагогічних дослідженнях. Виявлено, що для успішного соціального виховання студентів необхідна спеціальна творча робота. Доведено, що оволодіння дизайн-мистецтвом у процесі активної діяльності спонукає студента постійно реалізовувати й удосконалювати знання й навички, індивідуальну роботу, пошукову творчу активність. Усе це зміцнює позитивну мотивацію до використання дизайнерської діяльності.

У результаті дослідження означеної проблеми розкрито суть понять «дизайн» і «дизайнерська діяльність»; виявлено, що предметом дизайнерської діяльності є створення гармонійної й образної форми речей, середовища, об'єкта, що в сукупності впливає на особистість студента.

Ключові слова: дизайнерська діяльність, дизайн, соціальне виховання, педагогічні умови, позааудиторна робота.

Liu SIN,
orcid.org/0000-0002-9376-0484
Postgraduate student of the Department of Social Pedagogy
National Pedagogical University name of M. P. Dragomanov
(Kyiv, Ukraine) *npu_kafsocped@ukr.net*

DESIGNER ACTIVITY OF UNIVERSITY STUDENTS AS A PEDAGOGICAL CONDITION FOR SOCIAL EDUCATION

The article is devoted to the search for effective pedagogical conditions and methods in the field of designer activity, which are aimed at actualizing and solving problems of social education of students. It is noted that the problem of social education and the use of different types of extra-curricular designer activity is widely represented in socio-pedagogical researches. It is revealed that for successful social education of students it is needed a special creative work. In particular, the special attention of teachers and leaders of creative circles and associations is aimed at awakening students; interest and the needs to master a specific type of activity outside of school hours.

It is proved that mastering of design art in the process of active activity encourages the student constantly to implement and improve knowledge and skills, individual work, search creative activity – all this strengthens the positive motivation to use designer activity. As a result of the research of this problem, the essence of the concept “design” and “designer activity” is revealed, it is found out that the subject of designer activity includes the creation of harmonious and expressive form of things, environment, object, which collectively affect the student's personality. It was brought to the attention of designers and designers on the form of special features of students of the university that could be represented by the educational mind of social development. Characterized by the design of the design of the system as a system of intelligence for the internal development of the all-important development of special features. In the statute, it's bachelor day design that characterized the groups of people who are supposed to be designer. The main components are designed by students of the university.

Key words: designer activity, design, social education, pedagogical conditions, extra-curricular work.

Постановка проблеми. Із метою пошуку шляхів удосконалення змістового й методичного наповнення процесу соціального виховання студентів науковці досліджують різноманітні шляхи й механізми, що сприяють удосконаленню вміння здійснювати організацію активної й багатоаспектної позааудиторної діяльності, яка передбачає

використання знань про суть дизайн-мистецтва, різних видів дизайнерської діяльності (моделювання, аплікація, ліплення, вишивання тощо), орієнтоване головним чином не на розширення готових знань, а на свідоме, цілеспрямоване виконання, виготовлення дизайнерської роботи, дизайнерських програм, необхідних кожному

з учасників і співучасників із метою емоційного й естетичного задоволення.

Із метою оновлення змісту й форм позанавчальної соціально-виховної роботи у вищій школі на принципах різнорівневості й варіативності, із метою створення умов для навчання й виховання студентів відповідно до їх потреб в університетах доцільно вивчити і вводити в план різні засоби педагогічного впливу на якість соціального виховання одночасно з урізноманітненням видів творчої діяльності. Виходячи з особливостей і актуальності проблеми нашого дослідження та фахової підготовки автора, ми зосередили увагу на дизайнерській діяльності студентів у позанавчальному виховному процесі.

Аналіз досліджень. Аналізуючи суть поняття «дизайн», ми спираємося на дослідження зарубіжних учених (Е. Асланова, Т. Балланд, Г. Лола) та деяких вітчизняних учених (Н. Дерев'яно, С. Зінченко, О. Лагода й інші).

Використання дизайну дозволяє по-новому вирішувати соціальні, філософські й навіть особистісні проблеми, оскільки вони змінюють інтелектуальне середовище особистості – спосіб мислення й світогляд.

Для нас важливою є позиція вчених кінця ХХ ст., зокрема Т. Балланд, яка характеризує зростання значення дизайну як позитивного явища (Балланд, 2003: 151). Проте, на нашу думку, прийнятним може бути визначення поняття «дизайн», запропоноване на Міжнародному семінарі дизайнерів у Бельгії (1964 р.): «Дизайн – це творча діяльність, метою якої є визначення формальних якостей промислових виробів. Ці якості включають і зовнішні ознаки виробу, але головним чином – структурні функціональні взаємозв'язки, які перетворюють виріб на єдине ціле, як із погляду споживача, так і з погляду виробника» (Лола, 1998: 18).

Предметом дизайнерської діяльності є створення гармонійної, змістовної й виразної форми об'єкта. Дизайн як спосіб організації предметно-просторового середовища здійснює опосередкований вплив на модель поведінки людини, на процес самоідентифікації особистості, на формування її ціннісних орієнтацій. Окрім того, це естетична діяльність, змістом якої є реалізація естетичних установок і соціальних цінностей людини (Борисова, 2003: 18).

На думку таких учених-педагогів, як Л. Борисова, О. Васіна, В. Жлудько, В. Прусак, дизайн – це цілісна естетична система підготовки вихованця до творчої діяльності; орієнтації на самоорганізацію, креативність, проблемно-творче мислення, здат-

ність діяти в перемінному світі; взаємодія в усвідомленні раціонального й художнього, абстрактного й конкретного, реалізму й відображення, аналізу й синтезу «для створення нової реальності».

Означене тлумачення, на нашу думку, відображає сучасне бачення суті дизайну.

1. Демократизація держави, освіти, культури привела до розвитку діалогу в галузі дизайну, до поширення дизайнерських ідей і концептуальних підходів до створення предметного середовища, до заняття мистецтвом без звичних ідеологічних обмежень, засвоєння всього кращого й генерування нових ідей.

2. Економічна зумовленість руху дизайну в нашій праці; засвоєння зарубіжного досвіду, створення реклами, проектування інтер'єрів, оформлення презентацій, нового вигляду PR-технологій, комп'ютерних технологій – усе це зробило сферу дизайн-діяльності доступною широкому загалу.

3. Відповідні зміни відбулись у запитах і ставленні людей до речей, предметів, зовнішнього вигляду, стану побутового оточення, власного іміджу тощо.

Мета статті – пошук ефективних педагогічних умов і методик у сфері дизайнерської діяльності, які спрямовані на актуалізацію й вирішення проблем соціального виховання студентів.

Виклад основного матеріалу. Нині у вітчизняному дизайні є кілька груп людей, які займаються дизайнерською діяльністю і яких можна розділити на три групи: 1) спеціалісти; 2) особи, котрі за видом своєї діяльності взаємодіють із дизайнерами; 3) любителі. Водночас зростання значення дизайну породило низку проблем, пов'язаних, по-перше, із його справжнім впливом на формування особистості, по-друге, із його неоднозначною соціально-перетворюючою здатністю. Вирішенню зазначених проблем, на нашу думку, можуть сприяти такі заходи:

- координація розвитку дизайну з гуманістичними досягненнями людства;
- підвищення захищеності суспільства й особистості від деструктивного впливу дизайну (можливість маніпуляції, патогенного впливу на підсвідомість особистості);
- збереження цінностей культури й мистецтва, які часто підміняють для молоді й навіть для людей старшого віку сумнівними зразками масового художнього мистецтва.

Без сумніву, постало питання: чим зумовлений інтерес до використання дизайну?

Дослідження різних авторів підтверджують думку, що прояв інтересу до дизайну пов'язаний із такими факторами:

– із підвищенням значення «утилітарного» для наших сучасних прагматиків і їх орієнтації на наявність «корисного» в художньому змісті предмета;

– із неперервним впливом дизайну на особистість у щоденному житті незалежно від її бажання й пріоритетів;

– із досить значною здатністю об'єктів дизайну (на тлі інших видів мистецтва) використовувати й творчо втілювати новітні наукові й технічні досягнення;

– із можливістю прогнозувати предметно-просторове середовище;

– із впливом на індивідуальну образну свідомість особистості;

– зі здатністю дизайну відображати основні ідеї кожного конкретного часу, транслювати його ціннісні орієнтації.

Ураховуючи значний потенціал дизайну у формуванні особистості, її соціальному становленні, можливість використання його засобів для формування соціально значущих якостей студентської молоді, ми вважали за доцільне обґрунтувати педагогічний вплив дизайну через дизайнерську діяльність в умовах виховної роботи у вищому навчальному закладі, а також вважаємо за доцільне розглядати зміст поняття «дизайнерська діяльність».

Так, Є. Лазарев визначив дизайн як «гармонійне структурування предметного й процесуального аспектів систем «людина – предмет – середовище». Один із теоретиків дизайну, він розкрив поняття «дизайн» через чотири складові частини, відзначивши в них «декоративність», зокрема: 1) прикрашання, декор, орнамент, малюнок; 2) проект, креслення, конструкція; 3) задум, прогнозування, план; 4) ідея, інтрига, задум, мета. О. Генісаретський розуміє дизайнерську діяльність як «проекування середовища буття, яке відображає спосіб життя» (Васіна, 2006: 2). Цей спектр значень засвідчує їх соціальну спрямованість і особливу увагу до «людського фактора».

Різними фахівцями дизайн сприймається по-різному: як зовнішній вигляд предмета, як процес його проектування, як організаційна діяльність, як сфера діяльності, що включає теорію й практику, як особливий спосіб мислення, як світогляд, як феномен культури.

Ми розглядаємо дизайнерську діяльність як естетичну діяльність, яка включає творчість художника із моделювання виробу, тобто створення «образу предмета»; інженерну творчість; практичне вирішення задуму (утілення в конкретному матеріалі).

Слід зазначити, що дизайн є діяльністю не лише як засіб формування потреб, а й як спосіб життєдіяльності людини. Як доводить Т. Балланд (Балланд, 2003: 20), соціальні установки дизайнерів завдяки створеному ними предметному середовищу впливають на реальний спосіб життя людей. Отже, дизайн виконує соціальні функції: по-перше, він служить задоволенню різноманітних потреб людини, по-друге, формує ці потреби й способи їх задоволення.

Оскільки дизайн поєднує в собі дуалізм, недосаяжність, таємницю форми й змісту, а також містить елементи мистецтва, то можна погодитися з позиціями теоретиків, що «дизайн – це один із видів мистецтва», як «цілісна система діяльності, він виконує важливі соціальні й культурні функції й естетичні функції: красиві й зручні речі формують смак і виробляють потребу в красі».

При цьому не можна не враховувати можливості дизайн-діяльності у педагогічному процесі вищої школи для формування соціально значущих якостей студентів.

Окрім того, дизайн – це творча діяльність, яка відрізняється від традиційної, оскільки він, по суті, є особливим методом пізнання дійсності, до того ж він відображає її художньо-пластичними виразними засобами. Це дозволяє допускати, що метою дизайнерської діяльності є створення умов для базової культури особистості, тобто культури життєвого професійного самовизначення. У цьому плані нам імponує позиція С. Френча, який доводить, що «навчаючи дизайну, ми не лише готуємо молодь до успішної кар'єри чи приємних розваг, а й використовуємо дизайн, який зміцнює й об'єднує в єдине ціле невербальну освіту, «водночас збільшуючи амплітуду мислення» (Прусак, 2006).

Виходячи зі сказаного, ми можемо стверджувати, що духовний розвиток особистості відбувається не лише під впливом зовнішніх людських факторів, людина активна також і в процесі зміни речей і середовища, а в результаті цієї діяльності змінюється сама.

Важливо, що діяльність може бути спрямована на дійсність і на особистість. Знаючи, що діяльності притаманні такі педагогічні компоненти, як мета, мотиви, зміст, предметні дії, уміння, результати, то можна висловити думку про те, що дизайн-діяльності притаманні важливі властивості діяльності: цілеспрямованість, ініціативність, комунікативна взаємодія, соціальна відповідальність, соціальний досвід.

У цьому разі ми спираємося на дослідження Н. Матяш, у якому розглядається дизайн-діяльність як «форма навчально-пізнавальної актив-

ності, що проявляється в умотивованому досягненні свідомо поставленої мети під час виконання творчого завдання й забезпечує єдність і наступність різних аспектів діяльності та виступає засобом розвитку особистості» (Матяш, 2000: 26).

Ураховуючи те, що вищі навчальні заклади орієнтовані не лише на підготовку студентів, а й на формування їхньої особистісної позиції, системи життєвих ідеалів, способів і форми самореалізації в суспільних відносинах, доцільно ефективно використати дизайнерську діяльність у межах вищої школи в соціальному вихованні, оскільки вона відкриває значні можливості для прояву студентами особистісної ініціативи, орієнтації особистості в соціальних відносинах і для розвитку навичок соціально-комунікативної взаємодії.

Виходячи із цього, можна стверджувати, що основним завданням дизайнерської діяльності є формування мотивації до різних засобів самодіяльності, включаючи створення нових форм вільного проведення часу; організація первинних груп за інтересами; утримання людей різних вікових категорій завдяки творчій взаємодії; організація спільних форм роботи, значущих для кожного й для конкретної спільноти. Практика дизайнерської діяльності студентів тісно пов'язана з їх потребами, а отже, соціально значуща творчість, що акумулює в собі технічні, економічні, соціальні, побутові, моральні й естетичні аспекти, здатна служити різнобічному розвитку молодої людини.

Із позиції організації наукових підходів до дизайнерської діяльності у вищих навчальних закладах, освітніх закладах можна використовувати зразки педагогічного інструментарію: аналіз, презентації форм роботи, вимоги до оформлення коридорів, тематичних аудиторій, єдині підходи до оформлення звітних матеріалів за практику, оформлення творчих робіт, виставкових матеріалів, молодіжних свят.

Ми вважаємо, що різні види дизайнерської діяльності студентів (організація, проектування, виготовлення, презентація тощо) можуть знаходити своє місце в життєдіяльності студентів (оформлення тематичних свят, організації конкурсу реклам, створення комфортного предметно-просторового середовища тощо).

Дизайнерська діяльність є актуальною ще й тому, що підводить учасників виховного процесу до розуміння того, що колір, графіка, ритм і комунікація можуть впливати на увагу, мислення, смаки. Водночас оволодіння студентами засобами дизайнерської діяльності можна реалізувати в просвітницькій роботі зі студентами тих факультетів, де мистецтво дизайну не вивчається,

а також у родині під час оформлення побуту, створення іміджу школярів. Усе це в сукупності дозволяє створювати педагогічно доцільні ситуації впливу на досить широке коло людей різного статусу й віку.

При цьому привертає увагу той факт, що дизайнерська діяльність здійснюється у вільний час, характеризується свободою вибору, активністю, ініціативністю, різноманітністю видів діяльності на базі загальнокультурних, художніх, пізнавальних, політичних, соціальних, побутових, сімейних, професійних та інших інтересів людей.

На серйозну увагу заслуговує характеристика особистісних якостей, які ми прогнозуємо формувати в процесі позааудиторної дизайнерської діяльності. Якраз означені якості безпосередньо диктують умови, зміст і механізми, що впливають на ефективність соціального виховання студентів чи інших учасників виховного процесу: цілеспрямованість, ініціативність, соціальна відповідальність, комунікативна взаємодія, соціальний досвід.

Аналіз розуміння змісту й можливостей соціального виховання студентів засобами дизайнерської діяльності дозволяє визначити три групи її функцій:

1) щодо суспільства вони є засобами перетворення, комунікації, особистісної значущості;

2) щодо виховної позанавчальної діяльності функції сприяють відтворенню культури певного соціально-виховного інституту (університету факультету, громадських організацій тощо); організації творчої життєдіяльності, упровадженню інноваційних технологій соціального виховання;

3) щодо студентів – учасників соціального виховання позанавчальна діяльність може реалізувати низку важливих функцій: аксіологічну, орієнтаційну, операційну.

Висновки. Отже, дизайн-діяльність розглядається нами через родові поняття «діяльність» і визначається як процес засвоєння людиною світу, як індивідуальний чи колективний спосіб життєдіяльності дітей і молоді, як своєрідна система духовного життя суспільства, яка об'єднує соціальні інститути, культуру, побут, потреби; як сфера життєдіяльності студентів, яка відкриває унікальні умови формування внутрішнього світу й усебічного розвитку особистості в позанавчальний час; дизайн-діяльність є свободою власного вибору, проявом ініціативності, можливістю забезпечити реалізацію загальнокультурних, художніх, пізнавальних, політичних, соціальних, сімейних і професійних інтересів будь-кого з учасників виховного процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Асланова Е. Формирование ценностных ориентаций у младших школьников в процессе дизайн-деятельности: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Москва, 2003. 165 с.
2. Балланд Т. Аксиологические аспекты дизайна: дис. ... канд. филос. наук: 09.00.04. Москва, 2003. 117 с.
3. Борисова Л. Организационный дизайн: современные концепции управления: учебное пособие. Москва: Дело, 2003. 398 с.
4. Васіна О. Національний чинник як складова дизайну Харківського регіону першої третини ХХ ст.: дис. ... канд. мистецтвознавства: 05.01.03 / Харківська держ. академія дизайну і мистецтв. Харків, 2006. 280 с.
5. Дерев'янюк Н. Педагогічні умови формування проектно-образного мислення майбутніх дизайнерів у вищому навчальному закладі: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Класич. приват. ун-т, Запоріжжя, 2010. 20 с.
6. Жлудько В. Формування готовності майбутніх учителів до навчання і дизайну учнів початкових класів: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Чернігівський нац. пед. університет ім. Т. Г. Шевченка. Чернігів, 2015. 20 с.
7. Зінченко С. Підготовка майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах до викладацької діяльності: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. АПН України. Київ, 2009. 20 с.
8. Лагода О. Художньо-образні особливості костюма в дизайні одягу кінця ХХ – початку ХХІ століття: автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.07 / Харк. держ. акад. дизайну і мистецтв. Харків, 2007. 20 с.
9. Лола Г. Дизайн как социокультурный феномен: дис. ... док. филос. наук: 09.00.13. Санкт-Петербург, 1998. 305 с.
10. Матяш Н. Психология проектной деятельности школьников в условиях технологического образования / Под ред. В. Вубцова. Мозырь: РПФ «Белый ветер», 2000. 286 с.
11. Прусак В. Організаційно-педагогічні засади підготовки майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах України: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Прикарпатський національний ун-т ім. Василя Стефаника. Івано-Франківськ, 2006. 300 с.

REFERENCES

1. Aslanova E. [Formation of value orientations among younger students in the design process]: dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.01. Moskva, 2003. 165 s. [in Russian]
2. Balland T. [Axiological aspects of design]: dys. ... kand. fylos. nauk: 09.00.04. Moskva, 2003. 117 s. [in Russian]
3. Borysova L. Orhanyzatsyonnyi dyzain: sovremennye kontseptsyy upravleniya: uchebnoe posobyе. [Organizational design: modern management concepts: uchebnoe posobyе] Moskva: Delo, 2003. 398 s. [in Russian]
4. Vasina O. Natsionalnyi chynnyk yak skladova dyzainu Kharkivskoho rehionu pershoi tretyny XX st. [National Chinnik Yak Warehouse Design Kharkiv Region of Pershotina Tretyana XX]: dys. ... kand. mystetstvovnavstva: 05.01.03 / Kharkivska derzh. akademiia dyzainu i mystetstv. Kharkiv, 2006. 280 s. [in Ukrainian]
5. Derevianko N. Pedahohichni umovy formuvannia proektno-obraznoho myslennia maibutnikh dyzaineriv u vyshchomu navchalnomu zakladi: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk [Pedagogical conditions of forming design-imaginative thinking of future designers in higher educational institutions]: 13.00.04 / Klasych. pryvat. un-t, Zaporizhzhia, 2010. 20 s. [in Ukrainian]
6. Zhlyudko V. Formuvannia hotovnosti maibutnikh uchytyeliv do navchannia i dyzainu uchniv pochatkovykh klasiv [Formation of the readiness of future teachers for the learning and design of elementary school students]: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04 / Chernihivskiy nats. ped. univer-t im. T. H. Shevchenka. Chernihiv, 2015. 20 s. [in Ukrainian]
7. Zinchenko S. Pidhotovka maibutnikh dyzaineriv u vyshchyykh navchalnykh zakladakh do vykladatskoi diialnosti [Preparation of future designers in higher educational institutions for teaching]: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.04 / In-t ped. osvity i osvity dorosl. APN Ukrainy. Kyiv, 2009. 20 s. [in Ukrainian]
8. Lahoda O. Khudozhno-obrazni osoblyvosti kostiuma v dyzaini odiahu kintsia XX – pochatku XXI stolittia: [Artistic-figurative features of a suit in the design of clothing late XX – early XXI century] avtoref. dys. ... kand. mystetstvovnav.: 17.00.07 / Khark. derzh. akad. dyzainu i mystets. Kharkiv, 2007. 20 s. [in Ukrainian]
9. Lola H. Dyzaın kak sotsyo-kulturnyi fenomen [Design as a sociocultural phenomenon]: dys. ... dok. fylos. nauk: 09.00.13. Sankt-Peterburh, 1998. 305 s. [in Russian]
10. Matiash N. Psykholohyia proektnoi deiatelnosti shkolnykov v uslovyakh tekhnolohyicheskoho obrazovanyia / Pod red. V. Vubtsova. Mozyr [Psychology of the project activity of schoolchildren in the conditions of technological education]: RPF «Beli veter», 2000. 286 s. [in Russian]
11. Prusak V. Orhanizatsiino-pedahohichni zasady pidhotovky maibutnikh dyzaineriv u vyshchyykh navchalnykh zakladakh Ukrainy [Organizational-pedagogical bases of training of future designers in higher educational institutions of Ukraine]: dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.04 / Prykarpatskyi natsionalnyi un-t im. Vasyliia Stefanyka. Ivano-Frankivsk, 2006. 300 s. [in Ukrainian]